

Hledání grálu

[Pavel Říčan](#)

[abstract]

[\[home\]](#) [\[back\]](#) [\[down\]](#)

1.

Napsal jsem tyhle řádky o oddíle a o oddílových lidech. V tom oddíle jsem vyrostl; z věcí, které se počítají, je to ta skoro nejdůležitější. Jel jsem na první tábor, když mi bylo sedm, rádcovoal jsem, byl jsem náčelník. A i když teď oddíl opouštím, pořád v něm vezím a on vězí ve mně. Těžko bych mohl psát o něčem, co se mě víc týká.

2.

Když chodíte do oddílu, je to skvělý, není třeba tomu nějak zvlášť rozumět, prostě to je – lidi, hory, slunce, les, únava na cestě, tipí, oheň. A taky úzkost, nejistota, slabost, osamělost a déšť. Tušíte, že je obrovský rozdíl mezi oddílem a partou ve třídě a chcete vědět, proč je oddíl takový, jaký je, čím je utvářen, jaké má hranice a k čemu to všechno...

3.

Naléhavě potřebuji porozumět svému příběhu tam, kde se vynořuje z příběhu oddílu. Vlastně hledám, odkud jsem, rád bych, než se vydám do světa, poznal rodnou vesnici. Zkousím, zda a jak moc jsem schopen porozumění a pojmenování těch věcí, které byly a jsou. Svým posláním je to především práce pro oddílovce, jim nabízím tuto interpretaci naší zkušenosti. Bez jejich výpovědí by ta práce nikdy nevznikla a jim jsem zavázán velikým díkem. Ale není to jenom práce pro oddílovce. Snažím se o výpověď, o svědectví o jednom světě, o jedné cestě. A sociologie je tu nástrojem k uchopení. Její je jazyk, který se snaží porozumět a interpretovat. Jestliže má sociologie zkoumat, jak lidé žijí ve světě, v jakých významných společenstvích a v jakých z toho vyplývajících vztazích ke společnosti, pak je oddíl, o kterém bude řeč, sociologicky relevantním tématem *par excellence*. Malá uzavřená společenství nabývají s postupující medializací a dezintegrací společnosti na důležitosti. Nejrůznější náboženská společenství včetně sekt, spolky, občanská sdružení, kluby a oddíly sehrávají čím dál významnější roli jako místa či sociální světy, kde se utváří vztah ke společnosti a ke světu. [\[1\]](#)

4.

Nechám tu vyprávět členy širokého společenství Kruh, tedy ty, kteří vyšli či vzešli z dětského tzv. Malého oddílu. Právě tady byli výrazně formováni a oddíl je tím, co je spojuje. Jejich vyprávění je východiskem pro text, který má ambice vypovídat o malém oddíle i o celém společenství.

5.

Oddíl jako „svět sám pro sebe“ je jev značně komplexní a já jsem se dlouho nedokázal rozhodnout, o čem konkrétně budu psát. Při práci s biografii se postupně vynořovala

témata jako: vliv režimu na utváření Kruhu, rok 1989 jako zlom, exkluzivita společnosti, výchovné principy v oddíle, holky a kluci, posvátno apod.

6.

Konečný text je pokusem o obecnou charakteristiku oddílu jako specifické sociální skupiny se zaměřením na témata: řád, vize, exkluzivita, identita.

Uvedení do tématu

7.

V první části se zaměřím na popis oddílu, okolnosti jeho založení, prezentaci použité metody. Jedná se o pokus shrnout základní fakta, vymezit terén a otevřít tak prostor pro interpretaci.

Oddíl – jak to funguje

8.

Dětská skupina Kruh, tzv. Malý oddíl, funguje a je strukturována podle běžného skautského modelu.

9.

Do oddílu chodí děti od sedmi do -nácti (většinou 14-15) let. Jsou přijímány na základě známostí – přes kamaráda ve třídě, známé rodičů... Kruh je rozdělen na dvě části – chlapeckou a dívčí, ty se dále dělí na 4 až 6 družin, z nichž každá má 6-12 členů nebo členek. Každou družinu má na starosti obvykle jeden rádce (mohou být i dva). Každou část vede skupinka starších – obvykle 1-3 lidé, kterým je 18-24 let, z nichž jeden je náčelník.

10.

Každý týden je družinovka – schůzka družiny, kterou řídí rádce. Zhruba jednou za tři týdny se konají společné výlety (kluci, holky zvlášť). Pak jsou společné akce kluků a holek – nejméně vánoční sněm, jarní prázdniny na chalupě v Krkonoších a velikonoce. Nosnou akcí je letní tábor. Holky a kluci táboří kousek od sebe ve velkých indiánských tipi. Hraje se softball, lakros, divadlo. Zpívá se s bubnem, hraje se na kytaru. Chodí se na výlety, hrají se malé i větší (vícedenní) hry.

11.

Normální chlapeček nebo holčička přijde do oddílu v 6-8 letech (starší 10 let nejsou zpravidla přijímáni). Obvykle ve čtrnácti až šestnácti letech buď začne vést družinu nebo z oddílu odchází. Jestliže rádcuje, tak 1-4 roky. Potom může pomáhat s vedením nebo odejít. Odejít ale nemusí znamenat přerušování veškerých vazeb s oddílovým společenstvím. Těm, kteří opouští malý oddíl, se otvírá široký prostor tvořený lidmi, kteří oddílem někdy prošli. Tak vzniká a udržuje se společenství Kruhu, lidí, kteří zůstávají ve vzájemném kontaktu a oddíl je pro ně něčím, co je zásadně tvarovalo a co je dodnes důležité pro jejich život. Znají se, scházejí se, podnikají spolu akce (většinou ve svých vrstevnických skupinách) i když už dávno odrostli dětství i mladosti. A někteří z nich mají děti a ty chodí do oddílu a tak se Kruh uzavírá.

Jak, tedy metoda

12.

Práce je koncipována jako zpráva z výzkumu. Jedná se přitom o minivýzkum či *case study*. Východiskem je kvalitativní analýza biografických vyprávění a nestandardizovaných rozhovorů.

13.

Na požádání jsem obdržel pět biografických textů vztahujících se k tématu oddílu – i když název nebyl přesně stanoven, bylo jasné, o čem mají být. Byly to vlastně výrazně interpretované vlastní příběhy tak, jak se prolínají s bytím v oddíle. Dále jsem vedl pět zaznamenávaných, vícehodinových rozhovorů a nepočítaně rozhovorů malých, okrajových a doplňujících. Autoři biografických textů jsou přibližně příslušníci jedné vrstevnické generace, více je kluků. Rozhovory mi poskytli převážně starší, odrostlí oddílu.

14.

Kvalitativní analýzou rozumím „v podstatě pečlivé studium životopisných textů [a záznamů z rozhovorů], odvahu k opatrnému pojmenování toho, o co v textu jde a nakonec sepsání výzkumného textu, v němž je sociologicky reinterpretoována či reprezentována původní biografická interpretace“ ([Konopásek 1995](#): 46). Teoreticky „se jedná o strategii, jak vyvinout teorii přímo z existujících dat, bez použití jakýchkoli předem připravených kritérií pro to, která data mají být vybrána“ ([Disman 1993](#): 299). Tedy snažím se vyvinout na základě pečlivé empirické práce teorii zdola – indukčním způsobem. Je to vlastně cesta do neznáma, protože „teorie, hypotézy, se vytváří až v průběhu práce s růstem našeho porozumění sociostrukturálním vztahům“ ([Bertaux 1981](#)).

15.

Vycházím hodně z vlastní zkušenosti. V oddíle jsem vyrostl, zažil jsem ho, zaryl se mi pod kůži. Neříkám, že ho znám, mám s ním ale důvěrnou osobní a mnohokrát interpretovanou zkušenost, kterou se snažím reflektovat a využít. Porozumění se tak vlastně rodí ze střetu, z rozhovoru mezi tím, co vím jako oddílovec, co vím jako sociolog a co se vynořuje z textů a rozhovorů.

U. Kelle a S. Kluge [...] ukázali, že logika zkoumání není ani čistě induktivní ani čistě deduktivní. *Grounded theory* prostě není *grounded* (řekněme usazena) ani v datech, ani ve výzkumníkově předchozích teoretických znalostech, ale daleko spíš v dialogu, který výzkumník mezi daty a svým stávajícím sociologickým věděním aranžuje. Empirická zkušenost je během zkoumání neustále konfrontována s více či méně explicitním kategoriálním rámcem, s nímž výzkumník přistupuje k datům, a pouze skrze tuto konfrontaci se rodí příslušné interpretace, popisy a vysvětlení. ([Konopásek 1995](#): 51)

16.

Jistou potíží, ale především velkou předností této práce je, že zkoumající je i zkoumaný. Jeho snahou je konfrontovat svou zkušenost se zkušeností ostatních vypravěčů a interpretátorů (respondentů) a to celé pojmut do jazyka sociologie. „Generovat určité porozumění vlastně neznamená nic jiného, než aplikaci existujícího jazyka na daný problém.“ ([Gergen, Gergen 1991](#)). Vstupuji s nárokem na porozumění a interpretaci do zevnitř prožitého, ohmataného terénu a věci uchopeny do spárů teoretických konceptů se začínají objevovat nově, vystupují nové souvislosti.

17.

Intuitivně používám metodu saturace – to znamená, že poslouchám/čtu další a další výpovědi

k určitému tématu jen do té doby, dokud mi přinášejí nové porozumění. Od chvíle, kdy jsem o práci začal intensivně přemýšlet, si vedu polní poznámky.

18.

Cítím se vázán jistou odpovědností vůči těm, kteří mi napsali/vyprávěli i vůči všem těm, které jejich oddílovství trápí nebo zneklidňuje. Jako každá sociologická interpretace je i tato práce intervencí – zásahem do životů těch, o nichž vypovídá. A proto je důležité napsat ji poctivě a srozumitelně, ať už jsou to vaši přátelé nebo nepřátelé.

19.

Jakýkoliv sociální jev se dá vždy vysvětlit jako nutný důsledek předchozího vývoje. Nechci se tím nechat odradit a pokusím se Vám nastínit jednu pravděpodobnou verzi. Stalo se to tak.

Kořeny

20.

V roce 1948 se Jan a Janka Pfeifferovi dostali do skautského Vysokoškolského roverského kmene vedeného Pavlem Křivským. Skupina se nazývala Kruh.

21.

Pavel Křivský byl zřejmě velice silná až charismatická osobnost. Filozof a teolog, který okolo sebe shromáždil skupinku skautských vůdců a vyučoval – ne teorii, ale praxi „ars bene vivendi“ – umění dobrého života. Zdá se, že vycházel hlavně z Platona, Plotina a především z učení středověkých křesťanských mystiků – Beneta z Canfieldu a pátera Josefa. [2] Tato škola v podstatě odmítá metafyziku jako maření času a zaměřuje se na praktickou cestu duchovního zdokonalování (viz [Huxley 1948](#)). Vyzdvihneme tyto podstatné momenty: a) pro všechny lidi je závazný příkaz „být dokonalý jako je dokonalý Otec v nebesích“; b) lidé mohou být spaseni jen vlastním úsilím; c) je tedy třeba očistit se, zřít se sama a stále bdělí a soustředění směřovat k dokonalosti.

22.

V době nastupujícího vědeckého materialismu hlásal Křivský, že je třeba bránit se proti násilí, nenávisti a diktatuře stálou mravní sebevýchovou k duchovním hodnotám. V roce 1951 byl Pavel Křivský zatčen a odsouzen k doživotí.

23.

Přes manžele Pfeifferovi se jeho praktický duchovní program přenáší do jimi založeného oddílu. Cílem je dokonalost, cestou k ní je mravní očista, vůle a zdrženlivost. Velký důraz se klade na společenství. To je jednak prostředkem – uskutečnění ideálu je možné pouze ve společenství, i cílem – „nejde o mě, ale o nás“.

24.

Manželé Pfeifferovi zakládají vlastní pololegální oddíl – Kruh – v roce 1964. Navazují přitom jednak na Křivského učení, jednak na v Čechách velice živou skautsko-woodcrafterskou tradici. V roce 1968 vznikají oficiálně dva skautské oddíly – hoši a dívky. Po zrušení skauta v roce 1971 existují oba oddíly až do roku 1979 pod SSM jako 16. pionýrská skupina. Od roku 1979 funguje oddíl jako TOM v Sokole na Malé Straně. Zaměření oddílu zůstává skautsko-woodcrafterské a Pfeifferův oddíl balancuje na hranici legality. StB ví, ale zatím nezakročuje. Po roce 1989 se Kruh stává součástí obnovené woodcrafterské Ligy lesní moudrosti, stojí však spíše stranou dění, jako vždy izolovaně.

Totalita, úmysly zakladatelů

25.

Oddíl Kruh vzniká a dlouhá léta funguje v době totality. Jeho strategie a charakter jsou v souvislosti s klimatem tohoto období. Co říkají zakladatelé Jan a Janka Pfeifferovi:

Pavel v nás vyvolal tu touhu nějak se angažovat ve výchově... Ono to vlastně dráždilo to zkusit a zkoušet, to je fakt, že v tom útlaku se tahle snaha pociťovala víc než v týchle době pohody, přebytku, nadbytku... No jo, my jsme šli na hranici vostří nože, kolik šlo, to byla dycky krajní možnost, která se musela hlídat... (Jan)

Já jsem byla přinucená nosit několik měsíců ten rudej šátek, to bylo strašně ponižující. (Janka)

Ten 68 byl velkej předěl, národ možná prožil mnohem horší to rozptýlený zlo, proti kterému se člověk hrozně těžko brání, proto mi připadalo tak důležitý, aby ty děti měli tu atmosféru, kde je to jasný, kde jsou jasně věci... Tam bylo hrozně důležitý, že v týchle době ten oddíl měl nějaký zázemí, kde se dejchalo nějak volně. (Janka)

26.

Byla tu silná inspirace a pociťovaná potřeba něco udělat – angažovat se. Byl založen Oddíl. Založen proto, aby existovalo zázemí, prostor, kde se volně dejchá, kde věci jasně jsou. Stál v opozici už tím, že jako místo relativní svobody existoval, a on byl navíc spojen s částí disentu, chodili sem děti Pitharta, Příhody, Pince, Šiklové, Palouše, Václavové, Bursík. I u jiných, méně známých jmen šlo často o děti z kritického intelektuálního prostředí. Křivský byl za svou činnost odsouzen. Oddíl, který inspiroval, se od počátku své existence pohyboval na hranici ostří nože. Smyslem oddílu bylo vytvářet a uchovávat oddělené, alternativní prostředí. Postavit jasnost a svobodu proti rozptýlenému zlu.

27.

Je třeba této krátké kapitolky aby si milý čtenář mohl snáze představit, „jak to chodí.“

Primavera

28.

Nejdřív jedete dlouho vlakem. Je noc, zima, čeká vás dlouhá namáhavá cesta. Když je hodně sněhu, může výstup trvat i čtyři hodiny. Jde se lesem, kde není moc vidět, sněhu je dost. Primavera je to nejhořejší světlo na celé stráni. Jste tam zase. Sedíte na lavici a pijete čaj. Je to zvláštní místo, chalupa napůl schovaná v lese, nevede sem silnice, elektřina ani vodovod. Uvnitř staré ohlazené stoly, svíčky, prkenná podlaha, veliká kamna, nekonečné večery, když venku padá sníh.

29.

Primavera patří oddílu už 25 let. Oficiálně je napsaná na tři osoby, ale vlastní ji celé společenství. Za noc každý platí 10 Kč. Z těchto prostředků se potom hradí opravy. Každý rok v létě jezdí starší oddíloví kluci a holky na brigádu – natírat a opravovat co je třeba. Každý podzim jezdí oddíl kácet a nosit dříví na topení. O vánočních svátcích se tu sejdou lidé z celého společenství – ti, kteří přijedou, o jarních prázdninách tu bývá malý oddíl, jinak sem může jet každý, kdo to včas oznámí.

30.

Chalupa je vlastněna, spravována a využívána společně, komunitně. Primavera je místem, kde se setkávají oddílové generace. Je tím hmatatelným, co společenství postupně vystavělo a co jej spojuje, je společným dílem a důkazem, že Kruh není než smyšlenkou pomatenců.

31.

Mluvím tu o Primaveře proto, že je jakýmsi zhuštěným obrazem a symbolem celého oddílu. Nedostupná, namáhavá a osamělá. Společná, krásná a tajemná.

Charakteristika

32.

Ve druhé části se snažím o prohloubení pohledu na to, co tvoří rámeček oddílu. Rozvedu metaforu oddílu jako prostředí, „světa“ se zvláštními pravidly.

Řád, hierarchie, posvátno^[3]

33.

Rád bych se nyní pokusil o krátkou charakteristiku struktury oddílového prostředí.

34.

Vstupem do oddílu se dobrovolně ocitáte v prostoru, který je už nějak definován – sevřen tradičním řádem a pevně hierarchizován. Právě řád a hierarchie dávají prostoru tvar, poskytují oporu a vytvářejí podmínky pro spolupráci, součinnost z níž se rodí sounáležitost.

35.

Tato struktura může být ve své určité formě vnímána jako svazující – a to zvláště v době adolescentního obratu.

Řád

36.

Jediným psaným kodexem je oddílový zákon:

- Buď čestný.
- Buď spravedlivý.
- Buď odvážný a statečný.
- Buď pevný a spolehlivý.
- Buď ušlechtilý ve svém chování.
- Buď ohleduplný.
- Buď ochotný a obětavý.
- Buď skromný před ostatními.
- Buď náročný před sebou.
- Buď ochráncem života a jeho krásy.

37.

Takto formulovaný zákon není však pro život společenství zásadní. Svou abstrakcí není mladším členům zcela srozumitelný a dá se vykládat různě. Vyjadřuje spíše obecnější mravní výzvu: „Buď dobrý, lepší než jsi“ Důležitější jsou malá, jednoznačná pravidla – zvyky.

Například: s jídlem se čeká na všechny, pak je ticho a pak ten, kdo vařil, popřeje dobrou chuť; každé ráno na táboře je rozsvička; do ohně se nehází igelit. Tato pravidla se přísně dodržují, aniž by byla racionálně odůvodnitelná. „Prostě se to tak dělá.“

38.

Oddíl je prostředím s poměrně tradiční morálkou – nekouřit, nepít, pomáhat... Hodnoty každé skupiny jsou vyjádřeny v normách, které se vztahují na slovní obraty, módu i morálku. Je potom rámcově jasné, co se říká, nosí a dělá – ve věcech je řád. Řád oddílu je tradiční a hodnotově konzervativní, jeho podstatnou součástí jsou zvláštní, iracionální zvyklosti.

39.

Celý oddíl je pevně hierarchicky uspořádán. Každý někam patří: buď jste člen konkrétní družiny, rádce, náčelník, ohnivec, stařec... něco z toho. Každý má poměrně jasně stanovená práva a povinnosti. Pamatuji si, že tu vždycky byly vědomé snahy po co největší přehlednosti (aby se nikdo neflákal a každý věděl, kdo kormidluje a čí jsou vesla – a loď se nepotopila). Hierarchie oddílu se – stejně jako je tomu u ostatních významných sociálních skupin – přenáší i mimo oddíl a často přetrvává, i když ani jeden (např. rádce a jeho člen) do oddílu dávno nechodí.

40.

Řád a hierarchii udržují sankce vnitřní i vnější: pocit nepatřičnosti při ujídání ze společného jídla, ztrapnění, výsměch, napomenutí, fyzické tresty – třeba hození do vody. Krajním, ale reálným opatřením je vyloučení.

41.

Součástí oddílové tradice je vymezení *posvátného*. Není tu jednoznačná shoda v tom, co je posvátné – je přesnější říci, že vždy existovala snaha vedení držet některé věci nedotknutelné nebo alespoň v úctě. Nejpodstatnější symboly jako je např. Primavera, jsou však celým společenstvím jako „posvátné“ přijímány. Oddíl má svá posvátná místa (Primaveru), posvátné předměty (v různých dobách např. dýmku, totem...) a především rituály. Typickým rituálem je sněm, zvláště jeho začátek a konec poctivě rituální – koupel k očištění, zapálení ohně, odříkávání zákona, obřadní píseň. Tato posvátna nejsou explicitně vztahována k božskému. Jejich podstatou je spíše sdílení čehosi nadosobního s druhými.

42.

Domnívám se, že vymezení posvátné sféry má především tyto významy: [\[4\]](#) a) Stmeluje – posiluje identitu skupiny. Už tak tajemná moc oddílu je nyní navíc podepřena mlčením při obřadu! Posvátné posvěcuje oddíl, ten se tak stává úplnějším o společně prožívanou duchovní dimenzi. b) Posvátné dává věcem vnitřní řád. Odděluje sakrální od profánního. Podobně jako u archaických společností zde platí, že posvátné místo nebo posvátná událost – obřad – staví společenství do samého středu významného dění: tady, v průlomu posvátného do světa, se odehrává to podstatné, opravdu skutečné (viz [Eliade 1994: 27-35](#)). Posvátné je potom opěrným bodem, který umisťuje společenství do středu Světa. c) Vychovává k vědomí, že jest Něco (transcendentního, nás přesahujícího).

43.

Hodnotový řád a z něj vyplývající normy chování, hierarchie a vymezení posvátna – to vše je uchováno tradicí oddílu a jako takové je předáváno z generace na generaci.

44.

Oddíl je v čase poměrně stálý – má osvědčenou tradiční strukturu, vedou jej čerstvě dospělí lidé a existuje tu široké zázemí celého společenství. „I když selže celá oddílová generace, oddíl se s tím vyrovná, nehrozí, že by zanikl.“

45.

Ať už má tradice jakoukoliv konkrétní podobu, řád, hierarchie a posvátno poskytují oddílu pevný rámec. Dá se říci, že strukturují oddílové prostředí. Myslím si, že tento tradiční rámec či struktura, která je navíc stabilní v čase, je tím zásadním, co odlišuje oddíl tohoto typu od obyčejné školní party nebo volejbalového družstva.

Oddíl jako svět

46.

Pomocí pojmů řád, hierarchie a posvátno jsem se pokusil určit pevný rámec oddílového prostoru. Je zřejmé, že se jedná o relativně autonomní prostor s vlastní organizací autority, normativním řádem a časoprostorovou orientací. Platí tu zkrátka jiná pravidla hry než v rodině i ve společnosti.

47.

Společné bytí v pevném rámci oddílu sjednocuje vidění světa. Vyjasňuje a uspořádává významy, které přisuzujeme dění okolo nás. Oddílovci mluví stejným jazykem – rozumějí si. Řekněme, že tu vládne určité ponětí o tom, jak věci jsou. A to se utváří zvláště osobitě u vrstevnické skupiny v rámci oddílu. Formuje se velice intenzivně společně prožívaný, soběstačný svět (viz [Kamberský 1994](#)), který má na rozdíl od vrstevnické party oporu v tradiční struktuře. Metafora oddílu jako světa se pravidelně objevuje v biografích, je srozumitelná a já z ní v tuto chvíli vycházím. Následující text se snaží svět oddílového společenství pochopit a uchopit do slov.

48.

Asi v každém světě lze žít více nebo méně naplno a oddíl není výjimkou.

Je tady totiž jistá hranice mezi tou jakoby hrou a jakoby náboženstvím. A čím víc je to jako hra, tím je to vlastně nic a čím víc to jde k tomu druhému, tím je to asi riskantní. (Izák)

49.

Lze dodat, že čím déle do oddílu chodíte a čím výše stojíte v hierarchii odpovědnosti, tím je pravděpodobnější, že v něm „uvíznete“. Tato práce chce být o těch, kteří byli přinejmenším po nějakou dobu „uvízlí“ velice mnoho – ti totiž tvoří vlastní společenství Kruhu. Je však třeba mít na paměti, že oddíl pro některé nemusel znamenat o mnoho víc než pár příjemných nebo nepříjemných výjezdů do přírody – tedy zcela zanedbatelnou epizodu jejich životů. O nich tato práce nepojednává.

Zkušenost s oddílem

50.

V této části bude konečně řeč o tom, jaké to je, chodit do oddílu, respektive o tom, jak je tato zkušenost líčena oddílovci.

Vstup do oddílu

51.

Vstup do oddílu, tak jak ho popisují naši vypravěči, je zřejmě bodem obratu, něco podstatného tu začíná. Ta chvíle se drží v paměti.

Bylo to pro mě první společenství, kterému jsem mohl důvěřovat, první důvěryhodnej svět, kam stálo za to vstoupit, navazovat vztahy a něco dělat... (Bard)

Nejintensivnější byl zcela zvláštní pocit, že jsem někde mezi partou zlých hochů z Foglara a rychlými šípy. Kluci různého věku, hrající za tmy na žofině dost divoké a drsné hry, přitom s manýry rychlošipáckými... (Ibrahim)

Když na to teď vzpomínám, bylo to jako nějaký iniciační rituál, přišel jsem na družinovku a oni... se ptali odkud jsem, kdo mě přivedl... a já jsem nevěděl přesně, jenom, že přes bratrance... a pak se zjistilo jeho jméno a byl jsem přijatej, vopravdu. (Izák)

Oddíl byl prvním svým vlastním svobodným prostorem, místem k sebeuskutečňování. Rodiče jsem si nevybral, školu taky ne, a přestože oddíl v podstatě taky ne, byl jsem vždycky přesvědčenej, že ano, že je to má svobodná volba. (Ibrahim)

52.

O co tu jde? Za důležitý považuji moment tajemství a zároveň důvěryhodnosti. Je to vstup do prostoru tajemného, ve kterém se ještě nevyznáme, ve kterém se teprve musíme zorientovat (být zasvěceni). Tento prostor působí dojmem bezpečí hned od začátku: *stálo za to navazovat vztahy, místem k sebeuskutečňování.*

53.

Je to především vstup do jiného Světa, do světa proměňujícího, nabízejícího a nárokujejícího. A v tom světě je nejprve potřeba se zabydlet, zdomácnět v něm.

Proměna

54.

Za sociálně i lidsky významné události považujeme obvykle ty, které podstatně změni náš život. Na tom, že odílové prostředí je místem proměny, se naši vypravěči naprosto shodují.

Před tím jsem byl spíš uvztekaný vzdorný dítě bez skutečných vztahů. Oddílem jsem se hrozně rychle změnil... Uvolnili se ve mě všechny zdroje tvořivosti a fantasmie, který do té doby byly zablokovaný... (Bard)

Oddíl mě naučil bejt statečnej. Já jsem byl před tím docela velkej srab... (Honza)

55.

Můžete se ptát *jak*. Jak se to děje, že lidské mládě se nechá tak „zpracovat“? Zkusím navrhnout některé stimulační mechanismy. Dalo by se říci, že tu vládne určité kolektivní ovzduší plné napětí.

Dost jsem se snažil, byla to hodně prestiž, nezasměšnit se. Byl tam rádce a spousta nároků, který se mi chtělo splnit – i když se mi to nedařilo. (Abel)

Je to celé o studu, strachu ze směšnosti, to tě vede k tomu dělat věci pořádně, nekecat do něčeho do čeho nevidíš. (Ibrahim)

56.

Je možné tu vyniknout, prosadit se. Je nutné přežít ve smečce a obhájit svou prestiž znamená nezesměšnit se před staršími. Podstatnou úlohu tu pro kluky hraje existence blízké dívčí skupiny. Vedle a přitom daleko. Zahaleny v dlouhých šatech a vlasech, trochu tajemné, cizí a žádoucí. Srovnatelně významná je existence chlapecké části pro dívky.

Každý den na táboře si několikrát uvědomíš, že slast není to po čem bažíš, ale radost, ta že je mocná, že ty všechny velké věci jsou strašně draze vykoupený, bolestí, únavou, samotou a opuštěním všeho ostatního, co bys moh dělat. (Ibrahim)

Já jsem se v oddíle naučil a to vůbec není samozřejmý, mít radost z překonávání nějakého odporu. (Drsoň)

57.

Oddíl staví do cesty překážky, klade odpor, jehož překonání probouzí radost. Obrovským stimulem je příslušnost k něčemu výlučnému, tajemnému a pololegálnímu.

58.

Velmi důležitý je rádce: „Váca, ten veľkej pevnej kluk, co už mu bylo šestnáct a měl na sobě dvě flanelové košile.“ (Ibrahim).

59.

Rádce jako vzor, příklad hodný následování – to je základní princip výchovy v oddíle. Výchovy příkladem. „Jednou budu jako on.“ Mládě se s rádcem identifikuje, skrze něj nasává (čte) všechny podstatné normy a způsoby Oddílu.

60.

Chlapec nebo dívka vstupuje do oddílu, může se stát, že ho to „chytne“ a on se v tom světě zabydlí tak, že je tam víc doma než v rodině, nebo srovnatelně tak.

Bez oddílu by tady byl místo mě někdo jiný. jeho vliv je srovnatelný s vlivem rodičů. Domov a oddíl, to je to na čem stojím. (Moše)

Oddíl je totální společenství, protože si člověka nárokuje totálně cele. Jedině rodičům se přiznává zvláštní status... (Ibrahim)

61.

Oddíl jim zarostl pod kůži – proměnil je a stal se jim významnou až primární skupinou. Je samozřejmě velkou otázkou, v jakém smyslu je chlapec nebo dívka v oddíle doma. Jaké rodinou ani školní partou nezastupitelné funkce poskytuje oddíl tohoto typu čili kolektivní výchova?

62.

Jen okrajově bych poukázal na toto: Běžná postmoderní rodina je příliš malá, společnost zase poněkud dezintegrována a neosobní. V oddíle spolu vyrůstají mimo různě starých i vrstevníci – to umožňuje navázat přátelské vztahy, soutěžit. Oddíl má vlastní hodnotový systém odlišný

od převládajícího společenského a většinou i rodinného. Fungují tu pevná, pro všechny závazná pravidla, oddíl je poměrně náročný – nerozmazluje.

U základu

63.

Malý oddíl je ve své podstatě výchovnou institucí s velice konkrétně propracovaným náročným programem. Ve stylu woodcraft se spoléhá na přírodu, která bez vymožeností civilizace působí sama o sobě očištně. Společné bytí v přírodě a fyzická námaha jsou nezastupitelné.

Oddíl to je bolest v zádech a puchejře na ruku, žízeň a hlad a déšť a touha spát a nikdy nevstát. Je to hec, kterej je mnohem silnější než já. Je to víra v čin a pravdu. (Ibrahim)

Při těch ohních mi došlo, jak málo člověk znamená sám o sobě, kolik je dobrý síly z lidského společenství. (Abel)

64.

V medializovaném, institucionalizovaném a multikulturním světě umožňuje oddíl něco autentického zažít, nabýt bezprostřední a nezpochybnitelnou zkušenost. To je základní prostředek výchovy ke společenství a k jinosti.

65.

Oddíl ukotvuje, jeho praktickým jádrem je společná zkušenost přírody, dřiny, ohně: „Poznal jsem takový věci, jako Kruh, oheň, sílu toho společenství, to jsem se tam naučil...“ (Drsoň)

66.

Oddíl je založen na sdíleném intenzivním zážitku – bytí ve společenství, které je zposvátněno. Tento hluboký zážitek pospolitosti se potom odráží v představě o tom, co je v životě či v přístupu ke světu důležité.

Oddíl to je důraz na zkušenost. Znamená akci, činnost, práci. Když jenom kecáš a nic neděláš, tak seš sráč. Oddíl to je náročnější cesta než vydělej si a užij nebo v klidu přežij. Je to dřina, zima, horko, mokro. Teprve tehdy to tady má nákej smysl. Odměnu si musíš tvrdě vysloužit, jinak to není odměna, ale břecha. (Moše)

Oddíl to je spiritualita Jana Křtitele, divokej muž na poušti, asketa a kruťák, kterej je silnej a oddanej a tvrdej a jde vlastní cestou a neví všechno a právě proto je silnej. (Ibrahim)

Pro oddíl je příznačná jakási strohost, náročnost, důraz na to, co děláš. Snad až příliš tvrdosti ke všemu uvnitř i okolo. (Abel)

67.

Tato pevná víra v čin se spojuje s důrazem na pospolitost: „Oddíl, to je rodina, máš sestry a bratry, zvykneš si na to, naučíš se to, že můžeš mít bratra i jinak. Lidi potom chtěj mít hodně dětí.“ (Marja). Kruh lze chápat výhradně takto, tedy jako školu soužití s druhými. Oddíl je v tomto smyslu než praktikované společenství s důrazem na spolužití. Spolu se jí, spolu se vlastní chalupa a spolu se opravuje, spolu se zpívá a spolu se stojí okolo ohně. Některé oddílové generace uvažují o komuně či společném domě.

Hledání Grálu

68.

Třetí část chce být o duchovní nebo náboženské dimenzi života v oddíle. Zaměří se na témata nároku a exkluzivity.

Nárok

69.

Oddíl je prostředí plné napětí, nejrůznějších tlaků a výzev. Poslyšte, co říká Ibrahim: „Můžeš, když chceš, jen musíš zabrat, chtít dít a budeš tím, čím být máš, silný pevný a dobrý. Obrovské nárok, neustále přítomnej, navíc nějak přesně neformulovanej, a ten se nadlouho hluboce zasek do mě, dovnitř.“

70.

Oddíl je pln Nároku být podle ideálu, i když ze začátku tu jde spíše o směr než o konkrétní obsah ideálu. Je-li tento nárok přijat přestává být oddíl hrou. Stává se vážným usilováním o mravní čistotu, pravdu a dobro:

Oddíl jako místo, kde se snažim uskutečňovat tu nejlepší část sebe sama, kam se snažim si přinášet jen to nejlepší, kam si šetřim svou životní sílu a energii. Oddíl jako prostor kde – a skrze kterež – se snažim bejt dobrej. Oddílovskéj ideál je tajemství, směr za světlem, ten ultimate nárok na celýho člověka... To je zběsilý tyhle náboženský rysy. (Ibrahim)

71.

Oddíl vyzývá k hledání tajemství, k nadosobnímu směřování, chápání života jako cesty, která někam vede, cesty za světlem:

Vždycky z oddílovských aktivit cítil, že něco je za tím, že o něco jde, že je něco nad – a najednou se ukázalo, že tahle nadstavba sice je, ale zcela individuální. (Ibrahim)

72.

Nárok na hledání Něčeho! Oddíl vtiskne nespecifikovanou, ale výraznou duchovní orientaci, a přitom je každému ponechána svoboda postavit se k tomu, jak sám chce. Oddíl je ideologicky nevyhraněný, učí hledání pravdy, ale nemá na ni patent – tím se liší od sekty. Nárok oddílu je neurčitý – směr za světlem – a přitom – ultimate – úplný, totální, naléhavý. Oddíl vyžaduje obět, službu a oddanost. Obsahuje nárok patřit do oddílu celou (nejen sociální) bytostí.

73.

Teoreticky zahrnuje v sobě nárok oddílu dva motivy: Cestu za světlem a pravdivost, které mohou být vnímány v rozporu. O tom více později.

74.

Oddílový prostor je pevně strukturován řádem, hierarchií a posvátnem. Věcem jsou přisouzena jejich místa. Nárok si potom můžeme představit jako magnet, vektor, orientaci. Právě nárok dává oddílu neuvěřitelnou dynamiku, jako oheň a jiskra. Nárok směřuje. Struktura je nehybná, nárok ji orientuje, ukazuje k budoucnosti.

Hledání Grálu

75.

Připusťme, že existuje nejasně formulovaný, ale silně pocíťovaný Nárok, vize, která má značný formující vliv na život společenství. Potom je třeba oddíl chápat jako skupinu, která má svou duchovní či náboženskou orientaci – jde po cestě za světlem. Ostatně Kruh byl s tímto úmyslem založen. V této „náboženské“ rovině jej můžeme vnímat jako mysterijní společnost, jako rytíře Kruhového stolu krále Artuše. Je to jediný mýtus vztahující se k našemu tématu, který jsem našel. Oč tu jde a v čem spatřuji podobnosti, které mě inspirují?

76.

Už sám název – Kruh – Kruhový stůl. Kruh jako starý symbol nerozbitného společenství. Toto společenství má za úkol hledat tajemství – svatý Grál. Posvátná je jednota rytířů, jejím smyslem je hledání Grálu. Rytíři jsou vyvolení. Oni jsou určeni, aby hledali a podstupují řadu zkoušek. Jejich povinností je nepřestat upřímně hledat, to je jediná cesta jak nalézt. Jde o jednotu vyvolených a o hledání.

77.

Podle Maredy (1993) je mýtus o Grálu vyprávěním o životě a smrti sociálního společenství. Společenství trvá, pokud trvají jeho podstatné normy. Jaké jsou však podstatné normy Oddílu? Je to respektování konkrétního hodnotového systému, např. nepřípustnost alkoholu a kouření? Ne, konstituující normou je stejně jako u rytířů Kruhového stolu posvátnost společenství, sakrální princip jednoty. „Dokud drží spolu tak jsou.“ Tabu je odtržení, rozbití jednoty. Cesta Kruhu je stejně jako cesta Artušových rytířů sevřena vizí, nárokem hledat a nepřestat. Je cestou za tajemstvím, cestou za světlem, hledáním Grálu.

Pití nesmí být odloučení od hledání... obrácení k droze – to už není hledání, ale zastavení, končí posvátnost, tady se to trhá to povědomí o tom o co jde, jak to má být. (Marja)

Jiný svět, exkluzivita a izolace

78.

Navenek se oddíl jeví jako sekta. Tajemná, těžko prostupná, až uzavřená cizincům. Jako by střežila tajemství, které je určeno jenom jí samé.

79.

Oddíl vždycky byl exkluzivním společenstvím. Výlučným proti světu okolo. My (*kteří jdeme za světlem*) nejsme jako Oni. „Ten takzvaný skutečný svět byl šedej, mrtvej a pomatenej...“ (Bard). „Cejtíl jsem, jak mě okolí špiní a distancoval jsem se. Vedl jsem dvojí život, ve škole jsem mluvil sprostě a v oddíle se ovládal.“ (Abel). Ale nemusí nutně dojít k tomuto vyhraněnému rozdělení, například Izák: „Já jsem to tak necejtíl, že bych se přetvařoval. Pro mě byla třeba úleva, že jsem se nemusel ve voddíle bavit vo holkách jako ve škole. Oddíl byl zdroj kultury v tý době...“

Dost dlouho byl svět jenom šed', ne-pravda, a oddíl jako chvíle zářivýho prozření do skutečného světa. Světa pravýho, pravdivýho... se spolužákama sem se nebavil, nebo samozřejmě, že jo, ale jen z musu, ale nebylo to ono, nebylo to skutečný pravdivý... Vlastně celý život byl tak trochu jako hřích, no to je naprosto šílený, ale je to tak... (Ibrahim)

Dlouho jsem nebyl schopen vytvořit si nějaký blízký vztah (přátelský nebo milostný) mimo oddíl. Lidé mimo oddíl byli míň zajímaví a jakoby handicapovaní. Vztahy v oddíle se zdály být jaksi čistší, intenzivnější a mnohovrstevnatější, než běžné vztahy vně... (Bard)

80.

Výlučnost se nevyhnutelně spojuje s izolací. Ti, kdo do oddílu chodí, v něm zdomácněli, cítí se zde bezpeční, opravdoví. Svět okolo je šed' – a nebereme ho tak úplně vážně. Nejsme v něm schopni nalézat opravdové vztahy – ty se omezují nebo soustřeďují na prostředí oddílu.

81.

Izolace je také funkční. Slouží jako obrana oddílu před vnějšími vlivy: „Oddíl to je obrana proti pohlcení školním světem. Když jsem byl ve škole, tak jsem měl vždycky pocit, že mám díky oddílu něco víc, něco jistého, co mi nikdo nevezme. Svět kam můžu kdykoliv utýct.“ (Moše).

82.

Oddíl se brání tím, že nabízí relativně autonomní stabilní a důvěryhodné prostředí, které je atraktivní a intenzivně sdílené s ostatními. Je to obrana vytvářením alternativního prostoru, který má svůj pevný rámec a vysoké nároky. Výsledkem může být určitá naivita, nezkušenost a zpomalenost – jde především o alkohol, drogy, milostné vztahy – a neschopnost orientovat se v jiných hodnotových systémech či světech. Vyrůstat v oddíle znamená být v určitém skleníku, v izolaci. Ve světě, kde platí jiná pravidla hry.

83.

Oddíl byl založen s programem jinosti a vzpoury. Chce být jiný, definuje se tak a jiný je. Oddíl a(x) Svět. My a(x) Oni: „Myslim si ale, že je to potřeba v určitém věku vzbudit to vědomí, že sme to my, že sme dobrý a prát to tam. Určitě je to užitečný.“ (Izák). Výjimečnost stmeluje, upevňuje společenství – posiluje jeho kolektivní identitu. Exkluzivní společenství nabízí přínáležitost k něčemu extra, neobyčejnému, v té době navíc napůl zakázanému. Členy to láká, přitahuje ke skupině a motivuje k tomu, aby byli připraveni vzdát se svého já pro My čili identifikovat se s oddílem.

84.

Tak jako Artušovi rytíři Kruhového stolu směřují mnohá společenství za svou vizí, hledají pravou skutečnost. Takové skupiny se vydělují z okolí, činí sami sebe vyvolenými – nebo vyvolené jsou a uzavírají se navenek. „To je princip úplně všude. někde je tvuj svět a okolo je chaos, divnej a zrádnej...“ (Marja).

85.

Fenomén výjimečnosti a vyvolenosti je pro významné sociální skupiny typický. Nalezneme ho u Židů, náboženských sekt, v archaických společnostech, v určité podobě je základem nacionalismu. V tradici Kruhu je tento jev přítomný od samého počátku, sílí v období totality a přetrvává dodnes.

Parta – oddíl

Oddíl dnes, to jsou hlavně kamarádi.
(Ibrahim)

86.

Pokusil jsem se ukázat, jak důležitý, takřka ustavující je princip výlučnosti pro bytí v oddíle. Uzavřel jsem, že tento princip není zdaleka specifickou Kruhu, ale je platný i pro další významné sociální skupiny. Tentýž princip, tj. výlučnost však funguje i uvnitř oddílu

samotného. Kruh neexistuje jako jednotné společenství – dělí se na mnoho převážně generačních part a skupinek.

87.

V rámci malého oddílu se tvoří různé přátelské skupinky – party hlavně v jednotlivých vrstevnických skupinách a to asi tak od třinácti let. Vznikají úplně přirozeně na základě věku, osobních sympatií a schopností. Party jsou založené na sdíleném tajemství – vzájemné intimitě. Jejich členové jsou spolu, srozuměni – třeba tím, že poslouchají stejnou hudbu, baví se spolu, chodí do cukrárny... Tyto skupinky jsou uzavřené, je dost neskonné do nich proniknout. Zároveň se party poměrně dynamicky mění – zanikají a vznikají nové. S rostoucím věkem jsou party otevřenější, přístupnější.

88.

Přislušnost k nějaké partě má pro oddílovce zásadní význam. Ti, kteří nejsou součástí party nebo stojí na jejím okraji, to nemají lehké. Identifikují se výrazně s oddílem jako takovým, takže díky oddílovému rámci mohou sociálně přežít. Přitom právě tito osamoceně stojící, oddíl posilují – náleží totiž přímo k němu.[\[5\]](#)

89.

Podstatou každé party je *výlučně sdílené* tajemství nebo porozumění, něco, co ji tvoří výlučnou proti oddílovému okolí. Každá parta si vytváří malý významově vyjasněný osobitý svět sám pro sebe – parta se tím vlastně odděluje od oddílu i od společenství – má své vlastní tajemství. Parta je do jisté míry autonomní – oddíl už nepotřebuje a vždy jej poněkud rozbíjí a rozměšňuje. Party vznikají a fungují samozřejmě všude, nejen v oddíle. Potřeba žít v úzkém kruhu blízkých – v partě – je obecně lidský fenomén. Člověk v tomto věku snad potřebuje víc než kdy jindy být v bezpečném kroužku přátel. V neosobním institucionalizovaném světě se parta stává nutností. Její prostředí umožňuje výlučné sdílení a neustálé potvrzování vlastní verze světa.

90.

V některých mnišských řádech platí zákaz hovoření na celách. Mniši by mohli vytvořit partu, která by mohla narušit jednotu celku. V Kruhu takové pravidlo nemají, malý oddíl i oddílové společenství se dělí na jednotlivé relativně uzavřené a výlučné převážně generační party. Kruh je partou navenek, svým vymezením vůči okolnímu světu. Koexistencí různých part, generací a jednotlivců ve svém rámci ji však přesahuje. Kruh je dostatečně malý a výlučný abyste se mohli cítit jeho součástí a zároveň je poněkud velký a neurčitý, než aby úplně postačoval. Oddíl se nachází v prostoru mezi malou uzavřenou partou a společností. Oddílový rámec poskytuje partě jistou oporu a zároveň ji nutí otevřít se širšímu společenství. Přitom se očekává, že každá jednotlivá parta se poněkud odchýlí, odliší od společenství, najde svou vlastní totožnost, své vlastní My.

Kontakt

91.

Šestá část je o vzájemném ovlivňování a střetávání společenství a „světa“. Jedná se spíše o abstraktní vymezení, mým cílem bylo upozornit na širší souvislosti.

Oddíl a svět – prolínání

92.

Až do teď jsem se snažil zdůraznit autonomii, svébytnost a izolovanost oddílového prostředí. Vztahy Oddíl-Svět jsou ale mnohem komplikovanější, nedají se shrnout v pojmech opozice, izolace, exkluzivita. Nedá se říci, že Oddíl stojí proti Společnosti. On se spíše vymezuje proti hlavnímu trendu – proti komunismu či éře nesvobody a apatie jako prostor svobodný a činný. Proti nastupující komercializaci punkem. Oddíl velice citlivě reaguje na to co se děje ve Světě. Rozhodně není tak izolován, jak by se mohlo zdát.

93.

Oddílové společenství má tendenci vnitřně mohutnět: hraním softballu, sborovým zpěvem, hrou AD+D... přibíráním dalších a dalších činností a přitom zůstává uzavřeno pro okolí – je vnitřně bohaté, diferencované – tedy rozpadající se na množství podskupin a poměrně soběstačné. Zároveň dochází k vzájemnému ovlivňování a prolínání Oddílu a Světa.

94.

Rozlišuji makro-prolínání (sem by patřil vliv totality, revoluce, liberální myšlení atd.) a mikro-prolínání, jehož podstatou je cestování mezi Světem a Oddílem, konfrontace hodnotových systémů, kulturních stylů. Právě konfrontace, řekněme kulturní střetávání je zdrojem obohacení Oddílu i Světa. Je také východiskem pro relativizaci světů, pro kritický pohled. (Jako cestovatel se dívá na svou kulturu po návratu jinak – nově a kriticky.)

Obohatit oddíl cestou ven, tím že se zanesou cizí geny – kontakt s vnějším světem to samo o sobě je pro oddíl obohacením. Oddíl žije z lidí, co čerpají jinde, pak jsou paraziti... (Marja)

95.

V této souvislosti je třeba zmínit se o rozšiřování – *expanzi* oddílu. Stává se nezdárka, že oddílovci po odchodu z oddílu budují podobné struktury ve Světě. Může to být slepecký oddíl, centrum pro mládež v krizi, organizování táborů pro křesťanský sbor, ekologické aktivity nebo něco docela jiného. Tak každý uskutečňuje vizi oddílu svým vlastním způsobem.

96.

Z hlediska vztahu ke konkrétní oddílové tradici by se dali oddílovci rozdělit na tradicionalisty a inovátory (šlo by o ideální typy na spojité škále). Jedni pomáhají udržovat kontinuitu a druzí přinášejí nové a jsou spolu v neustálém boji (viz [Klausner 1989](#)).

97.

Vlivem inovátorů a velkých sociostrukturálních změn dochází ke změnám oddílových zvyků. Tradice se obměňuje – a přesto zůstává v některých ohledech neměnná. Právě o nalezení a pojmenování toho, co je společné všem oddílovým generacím, mi jde.

Asimilace

98.

Víc oddílovců odejde než kolik zůstane, odcházejí v každém věku a mizí tak z tohoto příběhu. Jestliže přerušili veškeré vazby s oddílovým společenstvím, jsou asimilováni do Společnosti. Děje se tak dvojím způsobem: a) fyzickým odchodem – zrušením kontaktů s oddílovcí; b) vyvázáním se z nároku, odmítnutím a popřením oddílových hodnot a norem.

99.

Tady na hranicích Oddílu se potvrzují dva základní způsoby, jak může být oddíl vnímán a pojímán: a) jako prostor s určitými vlastnostmi a strukturou tj. řádem, normami atd. (a toto pojetí bude přístupnější klukům); b) jako rodina, Kruh lidí, společenství (takhle to vnímají spíše holky).

100.

Oddíl může být vnímán personálně tj. pouze nebo hlavně přes lidi. Pak jsou normy srozumitelné skrze vzory. Nebo může být chápán abstraktněji jako prostor s pravidly. Je podstatné, že to jde i přes prostor, protože to těm slabším dává záruku, že budou akceptováni i když se neprosadí skrze party.

101.

Je to tak i tak – komplementárně, chcete-li. Oddíl je prostor, který umožňuje existenci společenství a zároveň je to žité společenství v tom prostoru. Jako tělo a duch.

Zápas o identitu

102.

Oddíl v mladším věku chrání – ukázal jsem, jak izoluje od okolí, omezuje styk s vnějším světem. Naproti tomu má vlastní poměrně autonomní program výchovy. Tento program je intuitivně nebo úmyslně velice rozpracovaný. Dala by se napsat rozsáhlá a zajímavá studie o tom, jak dítě pod dohledem oddílu vyrůstá. Jak si nejprve hraje, učí se soupeřit, respektovat řád, potom být s druhými, spolupracovat, sám něco dokázat. S věkem roste obtížnost úkolů, náročnost akcí, přibývá míra zodpovědnosti za ostatní. V každém věku jsou připraveny odpovídající úkoly (viz [Erikson 1963](#)).

103.

Omezím se pouze na popis jednoho z nich, toho, který se odehrává v rámci společenství Kruh, ale většinou už mimo instituci malého oddílu. Jedná se o úkol, který odpovídá období adolescence a je svým způsobem kruciólní, rozhodující. „Byl to jakejsi přípravný, zkušební prostor před vstupem do skutečného světa...“ (Bard o oddíle). „... musíš, aby ses mohl modlit, musíš do toho zapojit ty démony a vášně. Musíš to dělat úplně celej, svym způsobem, vypadáš jinak jako kašpárek.“ (Marja).

104.

Nejpozději v této době většina oddílovců opouští – a často dramaticky – instituci malého oddílu. Má dojít k relativizaci spojené se zvnitřněním, k přijetí něčeho z oddílového světa za své, za kořen sebe sama. Součástí adolescentního přehodnocení bývá jistá míra asimilace z Oddílu do nějaké Části Světa.

105.

Můžeme shrnout, že oddílovec má splnit tyto dílčí úkoly:

106.

1) „Vlastně až na vejšce jsem začal akceptovat ostatní spolužáky jako lidi, chápat, že i jejich cesty mohou bejt hodnotný, zkrátka přijímat je.“ (Ibrahim). Jde o to nahlédnout nebo lépe řečeno prožít skutečnost, že se jedná pouze o jeden ze způsobů. „Uznat, že to jde i jinak...“ (Kmet). Dosud užitečné vědomí příslušnosti k exkluzivní skupině je nyní překážkou. Nazvěme tento proces *relativizací* vlastního (oddílového) světa. Není to bez bolesti, ztrácí se

ochranné kouzlo – končí pohádka. Jsou nalezeny podobnosti mezi Oddílem a Světem. Výlučnost se rozplývá.

Když rozum rozbil mou oddílovou mythopoetiku, samozřejmost, dost dlouho a těžce jsem se s tím vypořádával. Teprve když tohle začalo padat, když jsem si uvědomil podobnosti tam i tady, začalo se to nějak měnit. Bylo to blíž najednou skutečnosti, ale nějak se začalo ztrácet to napětí, nádherný a fascinující a tvůrčí. (Ibrahim)

107.

2) Nárok se rozhodujícím způsobem posunuje: od hledání čistoty-vize k hledání *opravdovosti*, sebe sama.

Oddíl tě naučí slušnosti, vychová tě abys byl dobřej – ale není to doopravdy – pak musíš ven a všechno se to zboří a pak z toho třeba vyleze něco, něco a míň a jinak, ale doopravdy... (Marja)

108.

Oddíl v duchu Křivského učení zachází totiž s démony, (se zlým pudem) tak, že je silou vůle a sebekázně zatlačuje. Kázeň a dokonalost. Démoni jsou odmítáni a zatlačováni (psychologové by řekli vytěsňování). Nyní půjde méně o čistotu, více o opravdovost, autenticitu. „Co je společné všem oddílovým generacím je snad hledání opravdovosti, snaha zpochybnit co nejupřímněji a nejodvážněji všechno.“ (Ibrahim).

109.

Oddíl v mladším věku „očkuje“, dává jakýsi vnucený praktický a hodnotový základ, který se teď má stát opravdovým – vlastním. Buber (1994b: 53) k tomu říká: „Úkolem člověka proto není v sobě zničit zlý pud nýbrž opětovně jej sjednotit s dobrým.“

110.

Součástí této proměny je často vzpoura proti všemu, co bylo. Oddílovec někdy potřebuje projít svým stínem, prožít svou odvrácenou tvář (může fetovat, pít, kouřit, mluvit sprostě nebo to všechno najednou).

Pokud se ale někdo z této izolace chtěl dostat, probourat se ze „skleníku“ k „normálním lidem“ musel se leckdy pořádně poválet v bahně, aby se mu povedlo tu dětskou čistotu setřást. Ta totiž bránila cítit se jako součást vnějšího světa, rozumět mu, orientovat se v něm a komunikovat s ním. Leckteří oddílovci skončili (načas nebo napořád) u drog, u chlastu a jinde. (Bard)

111.

Nejde o to, že by v mladším věku nebyl kladen důraz na pravdivost jednání, ten je stále přítomen, stejně tak jako i teď není zapomenuto, že o něco jde. Hovořím pouze o tom, co vystupuje do popředí. Oddílovec se musí konfrontovat se světem, fyzicky opouští své útočiště. Má nalézt sebe sama. Přijmout některé normy a hodnoty, které mu byly v mládí vštípeny za své vlastní. Na těchto ve Světě ověřených pravdách bude pak pevně trvat. Stanou se vnitřní součástí jeho zcelené osobnosti.

112.

3) „Oddíl je jako herní plánec, kde si můžeš něco nacvičit. Připomíná to hřiště – všechny vztahy skončej a jestli je chceš navázat, tak je musíš přehodnotit, najít toho člověka podruhý,

ale opravdu.“ (Marja). Dochází k *přehodnocení vztahů* navázaných v oddíle. Společný základ z mládí je mnoho, ale nestačí a vztah ustrne, jestliže se dále nerozvíjí. Jde nyní o setkání dvou lidí – fakticky rekonstituci vztahů uvnitř celé generační skupiny – mimo rámec autority a posvátného řádu malého oddílu.

113.

Témata relativizace, přehodnocení vztahů a nároku na opravdovost můžeme vnímat jako součást procesu nalézání či budování identity. Říčan (1990: 232): „Adolence je vrcholem osobního zápasu o identitu, proto je tento pojem klíčem k našemu období. [...] Mít identitu znamená znát odpověď na otázku, kdo jsem, znát sám sebe, rozumět svým citům, vědět, kam patřím, kam směřuji, čemu doopravdy věřím. [...] Všechny odpovědi na otázku ‚kdo jsem‘ mají tvořit uspořádaný celek, mají být navzájem v souladu.“

114.

Pro ty, kteří významně vyrostli v oddíle, (kterým se zažral do kůže) je budování identity spojeno se smířením či zcelením Oddílu a Světa. Vize a skutečnosti.

Oddíl, oddílovství musíš ze sebe nechat odejít. Ale tak, aby zůstal, jen neohraňen sebou, svým pojmenováním. Tak abys nemohl nikdy víc vidět rozdíl mezi světy, aby byly jednotné a více se třeskutě nestřetávaly. (Marja)

115.

Jakoby se k tomuto úkolu vztahovala slova Martina Bubera (1994a: 75): „Ve své vnitřní podstatě jsou oba světy jediným. Jenom jakoby ze sebe vystoupily. Ale mají se stát opět jednotou jíž jsou ve své nejvnitřnější pravdě. A člověk je stvořen proto, aby oba světy sjednotil.“

116.

Vzpouza a hledání vlastní identity je obecná zkušenost spojená s obdobím adolescence. Většinou se však odehrává v rodině. Naši vypravěči však hovoří na místo toho o oddíle! Chápu to jako znovupotvrzení toho, že oddíl skutečně funguje jako adoptivní rodina – primárně významná skupina.

117.

Svou identitu hledá každá generační skupina samostatně. Právě party tu sehraji rozhodující roli. Výsledek je závislý především na tom, jak pevně se vrstevnická skupina zformuje. Může se utvořit jedna velká parta, nebo malá parta a pár osamělců nebo se skupina úplně rozpadne a každý je potom odkázán v podstatě na sebe. Záleží také na tom, jak vážně daná generace oddíl pojme, čili kam se zařadí na škále oddíl-hra...oddíl-náboženství, a záleží na konkrétních lidech a okolnostech. Generační skupina se musí oddělit od malého oddílu. V této chvíli se může zachovat pouze proměněná v partu, která si bude hledat své místo v oddílovém společenství i ve společnosti. Jestliže se tato parta natrvalo uzavře do sebe, zmizí z příběhu Kruhu – k tomu, aby se mohla včlenit do společenství Kruhu, musí se do jisté míry otevřít, navázat kontakty s jinými partami.

Kmen

118.

Tato část má vše uzavřít. Snažím se tu vystihnout to nejdůležitější.

Oddíl je drsnej proto, že je jakoby svobodnej. Jsme asi moc formovaný v těch počátečních letech, ale v podstatě chvilku potom, co jsme si uvědomili sami sebe, máme tu možnost realizovat se alternativně tady. Sami sebe utvářet, vychovávat se k obrazu svému. (Ibrahim)

119.

Oddíl takto skutečně funguje. V mládí zformuje, nechá vás růst a přátelit se ve svém bezpečném rámci, na bezprostředním zážitku založí vědomí sounáležitosti a spoutá nárokem a vizí. A potom ponechává svobodu a volbu. Neposkytuje žádný konkrétní návod. Je jakoby ideologicky nejednotný a slabý. Právě v této slabosti je však velká moc. Oddíl je silný svou neurčitostí a nevyhraněností. Je tolerantní vůči adolescentní partě – nechá ji, ať si najde svůj vlastní způsob – ať už pivo, horolezení nebo filozofii – a začlenila se do společenství.

120.

Do jaké míry je Kruh skutečně fungující přátelskou sítí, závisí na otevřenosti part, jejich dynamice, vytváření nových part mezi generacemi i na silných nebo věrných osobnostech mimo party.

121.

Společenství Kruh je potom otevřeným prostorem, širokým okruhem lidí z různých part a generací. Generace a party jsou od sebe mnohdy značně vzdálené – jsou to „světy samy pro sebe“. Přesto existuje výrazně vnímaná kolektivní identita – vědomí My. Co je tedy tím sjednocujícím? Říkám tomu původ – všechny oddílové generace se zformovaly – vyrostly ve stejné strukturovaném malém oddíle. Všechny generace znají Primaveru, byly vychovány v určité tradici zvyků a rituálů.

122.

Základem oddílu jsou party, ale oddíl není jen parta, neboť je transgenerační, má svou tradici. Oddíl je exkluzivním a v jistém smyslu náboženským společenstvím, ale není sektou, neboť je enormně tolerantní a nemá patent na pravdu. Oddílové společenství je jednotné svou vizí a roztržštěné jejím uskutečňováním.

123.

Oddíl svým formováním zakládá stejný původ. Vnucuje se metafora *ethnicity*. Oddíl jako společenství původu vykazuje některé shodné rysy s kmenem Izraelitů: tento kmen stejně jako oddíl je výlučnou, uzavřenou skupinou, má svou Tóru a své zvyklosti a rituály a přesto je nejednotný, co se výkladu Tóry týče. Kompaktní navenek, uvnitř rozpadající se na tisíce škol a směrů, které pochopily svou tradici po svém.

124.

Oddíl je programem rámce, v němž se mohou ze stejného kořene vyvinout nekonečné mutace reformovaných, alternativních společenství. Oddíl je strukturou, která vytváří podmínky pro dotvoření sebe sama.

Oddíl to je prostor pro budování světa takového, jaký má či může být. Oddíl to je slib, příslib náboženský, jinak to říct nedovedu. Místo realizace ideálu, komuna, „tam kde věci jdou dělat tak jak sme si je vysnili.“ dyž tomu věříš tak to funguje. Dyž tomu věří víc lidí, existuje to mnohem krásněji, překvapivě nově a realisticky. Je to tak.

125.

Oddíl vytváří *Kmen* – široké společenství sdílející původ a vizí, jeho možnosti zasahování do

běhu světa jsou do značné míry závislé na tom, do jaké míry se vyváže z výlučnosti a uzavřenosti svých part i sebe sama.

Smyslem oddílu zdaleka není vybudování neprodyšně uzavřené elitní skupiny obrácené do sebe, ale snaha okolní svět skrze jednotlivé oddílovce alespoň trochu ovlivnit, pokusit se ho být jen nepatrně proměnit. (Moše)

126.

A tak se Kruh uzavírá. Současní členové znají Pfeifferovi jen málo a o Pavlu Křivském neví, že existoval. Historie oddílu není totiž pěstovaným oborem, ani se nerozebírá, k čemuže vlastně oddíl je. Přesto říká Moše vlastně to, co Křivský.

Poznámky

1) Pozoruhodná bývá právě povaha tohoto vztahu. Často se totiž jedná o alternativní pohled, nepodřízený autoritě trhu a konzumu. Jsou to potenciální „ostrovy pozitivní deviace“, relativně autonomní oblasti, které stojí na okraji společenského dění.

2) Existuje soubor Pavlových přednášek (viz [Žák 1992](#)), ze kterého je toto tvrzení možné doložit.

3) Hlupák mi přišel říci: „Zbav nás svého útluaku a staneme se většími“. Věděl jsem však, že by tím ztratili vědomí určité tváře, a tím že by ji přestali milovat, i vědomí sebe samých, a proto jsem se rozhodl obohatit je o tu lásku i proti jejich vůli. Víím, že lásku oživují právě břemena a pouta. Přinut' je, aby společně budovali věž a uděláš z nich bratry. Chceš-li však, aby se nenáviděli, předhod' jim zrno. (Antoine de Saint-Exupéry)

4) Durkheimova slavná teze k tomuto tématu říká v podstatě toto (viz [Bryan, Wilson 1982: 32-33](#)): Náboženská aktivita umožňuje vnímat se jako kolektiv, symbolizuje sociální řád. Tato teze byla později rozpracována do tří bodů – funkcí náboženství ve společnosti: a) Náboženství umožňuje sjednocení, znovupotvrzení sociální solidarity, čímž podporuje sociální kohezi. Činí sociální řád slavnostním a dává tak základ sociální kontrole. b) Odpovídá na otázku „Kdo jsme my?“ na nejobecnější úrovni a s konečností a úplností. Náboženství umísťuje skupinu v kosmickém prostoru a věčném řádu. c) Rituály umožňují citové vyjádření a zároveň je regulují.

5) Tito jednotlivci nezapadající do žádné party, jsou skutečným tmelem oddílu. Ostatní na ně hledí většinou se směsí respektu, lítosti a posměchu, často to bývají ti, kteří oddíl berou smrtelně vážně – včetně nároku. I náčelník je takovou (výjimečnou) postavou mimo party. Buďto se do této role najde již vyčleněná osoba, nebo se jí rychle přizpůsobí – náčelník tím, že se jím stane se fakticky dostává mimo všechny party.

Literatura

BERTAUX, D. (1981): From the life history approach to the transformation of sociological practice. In: D. Bertaux, ed.: *Biography and society*. Beverly Hills: Sage. Str. 29-45

BRYAN, W. / WILSON, B. (1982): *Religion in sociological perspectives*. Oxford: Oxford University Press

BUBER, M. (1994a): *Cesta člověka podle chasidského učení*. Olomouc: Votobia

BUBER, M. (1994b): *Obrazy dobra a zla*. Olomouc: Votobia

DISMAN, M. (1993): *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum

ELIADE, M. (1994): *Posvátné a profánní*. Praha: Česká křesťanská akademie

ERIKSON, E.H. (1963): *Childhood and society*. New York: W. W. Norton & Co.

GERGEN, K.J. / GERGEN, M.M. (1991): Toward reflexive methodologies. In: F. Steier, ed.: *Research and reflexivity*. London: Sage. Str. 76-95

HUXLEY, A. (1948): *Šedá eminence*. Praha

KAMBERSKÝ, P. (1994): Prolínání světů. *S-Obzor*, 3, 4, 12-27

KLAUSNER, S.Z. (1989): Assimilation as social death. In: *Jewish assimilation, acculturation, and accomodation*. Chicago: University of Chicago Press. Str. 262-266

KONOPÁSEK, Z. (1995): Metoda jako provokace smyslu. *Biograf Bulletin* 3, 43-62

MAREDA, R. (1993): Artušova smrt. In: T. Holeček, ed.: *Práce studentů sociologie [Příloha S-Obzoru]*. *S-Obzor*, 2, 4, 28-37

ŘÍČAN, P. (1990): *Cesta životem*. Praha: Panorama

ŽÁK, R. (1992): *Ars bene vivendi*. Praha: Kruh

[\[home\]](#) [\[back\]](#) [\[up\]](#)